

Ściganie przestępstw przyrodniczych

Prof. dr hab. Wojciech Radecki
Instytut Nauk Prawnych PAN

Podobnie jak to jest w odniesieniu do wykroczeń, także w odniesieniu do przestępstw nie wystarczy w przepisach prawa materialnego wskazać, jakie czyny i pod jakimi warunkami stanowią przestępstwa przyrodnicze. Konieczne jest uzupełnienie ich regulacjami proceduralnymi nadającymi kompetencje w tym zakresie odpowiednim organom.

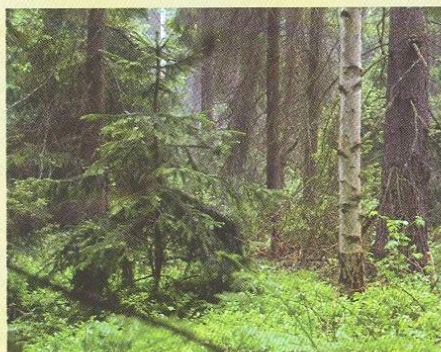
Jeśli chodzi o uprawnienie do orzekania w sprawach o przestępstwa, to sytuacja jest znacznie prostsza niż w prawie wykroczeń, ponieważ nie ulega najmniejszej wątpliwości, że jedynym organem władnym rozpoznać sprawę o przestępstwo i wymierzyć karę jest sąd. Dlatego swoistości przestępstw przyrodniczych mogą być uwzględnione przede wszystkim w etapie postępowania przygotowawczego poprzedzającego wniesienie aktu oskarżenia do sądu, w postępowaniu sądowym zaś w ramach pierwszoinstancyjnego postępowania uproszczonego.

Kodeks postępowania karnego (k.p.k.) z 1997 r. wyróżnia dwie formy postępowania przygotowawczego: śledztwo prowadzone przez prokuratora oraz dochodzenie prowadzone w zasadzie przez Policję, a przez inne organy wtedy, jeżeli przepisy to przewidują. Reguła, jaką w odniesieniu do przestępstw przyrodniczych można wyprowadzić z przepisów k.p.k., jest taka, że dochodzenie prowadzi się w sprawach o przestępstwa należące do właściwości sądu rejonowego zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, z tym że w wypadku przestępstw przeciwko mieniu tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 100 000 zł (art. 325b § 1 pkt 1 k.p.k.), chyba że art. 325b § 2 k.p.k. wyłącza prowadzenia dochodzenia o wymienione w nim przestępstwa spełniające warunki przewidziane w § 1 pkt 1. W sprawach, w których nie prowadzi się dochodzenia, postępowanie przygotowawcze prowadzi się w formie śledztwa. Żadne spośród omawianych w ramach tego cyklu typowych przestępstw przyrodniczych nie jest zagrożone karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat, a ponieważ w art. 325b § 2 k.p.k. zostało wymienione tylko jedno przestępstwo przyrodnicze przewidziane w art. 181 kodeksu karnego (k.k.), przeto wniosek jest następujący:

● w formie śledztwa prowadzi się postępowanie przygotowawcze o zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach (art. 181 § 1 i 4 k.k.) oraz spowodowanie istotnej szkody w następstwie niszczenia roślin i zwierząt na obszarach chronionych lub pozostających pod ochroną tunkową (art. 181 § 2, 3 i 5 k.k.),

● w formie dochodzenia prowadzi się postępowanie o pozostałe przestępstwa przyrodnicze:

- spowodowanie istotnej szkody w następstwie zniszczenia lub uszkodzenia chronionego terenu lub obiektu (art. 187 k.k.),
- bezprawne budownictwo na terenie chronionym (art. 188 k.k.),
- wyrąb drzewa w lesie w celu przywłaszczenia (art. 290 k.k.) oraz paserstwo takim drzewem (art. 291 i 292 k.k.), chyba że wartość drzewa przekroczyłaby 100 000 zł, gdyż wtedy należałoby prowadzić śledztwo,
- kłusownictwo łowieckie i inne przestępstwa łowieckie z art. 52 i 53 ustawy z 13 października 1995 r. Prawo łowieckie, chyba że wartość skłusowanej zwierzyny przekroczyłaby 100 000 zł, gdyż wtedy należałoby prowadzić śledztwo,

● kłusownictwo rybackie i inne przestępstwa rybackie z art. 27a ustawy z 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym, chyba że wartość przywłaszczonych ryb przekroczyłaby 100 000 zł, gdyż wtedy należałoby prowadzić śledztwo.

Sprawy, w których postępowanie przygotowawcze było prowadzone w formie dochodzenia, są rozpoznawane przez sąd w postępowaniu uproszczonym.

W odniesieniu do dwóch kategorii przestępstw przyrodniczych ustawodawca przyznał uprawnienia procesowe strażom przyrodniczym. I tak:

- na podstawie ustawy z 28 września 1991 r. o lasach strażnicy leśni mogą prowadzić dochodzenia oraz wnosić i popierać akty oskarżenia w postępowaniu uproszczonym, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa,
- na podstawie ustawy z 13 października 1995 r. Prawo łowieckie strażnicy Państwowej Straży Łowieckiej mogą prowadzić dochodzenia oraz wnosić i popierać akty oskarżenia w postępowaniu uproszczonym, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest zwierzyna.

Porównując te rozwiązania z omawianymi w poprzednim odcinku regulacjami dotyczącymi prawa wykroczeń dostrzegamy istotną różnicę. Otóż uprawnienia procesowe w sprawach o przestępstwa mają dwie straże

przyrodnicze, podczas gdy w sprawach o wykroczenia – cztery. W okresie obowiązywania poprzedniej ustawy z 16 października 1991 r. o ochronie przyrody dyrektor parku narodowego miał prawo wnoszenia i popierania aktu oskarżenia w postępowaniu uproszczonym w sprawach o przestępstwa z art. 290 i 291 k.k., jeżeli przedmiotem przestępstwa było drewno z parku narodowego; do wykonywania tych uprawnień dyrektor parku narodowego mógł upoważnić funkcjonariusza Straży Parku Narodowego. Obowiązująca ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody nie powtórzyła tego rozwiązania i z dniem 1 maja 2004 r. (data wejścia w życie ustawy obowiązującej) dyrektorzy parków narodowych utracili kompetencje procesowe w sprawach o przestępstwa. Jeśli zaś chodzi o strażników Państwowej Straży Rybackiej, to oni nigdy nie mieli i nie mają uprawnień procesowych w sprawach o przestępstwa rybackie, co jest, moim zdaniem, rozwiązaniem niekonsekwentnym, gdyż nie widzę racjonalnych powodów, dla których strażnicy leśni i strażnicy Państwowej Straży Łowieckiej takie uprawnienia mają, a strażnicy Państwowej Straży Rybackiej ich nie mają.

Po przeprowadzeniu dochodzenia strażnik leśny lub strażnik Państwowej Straży Łowieckiej wnosi – jeżeli wyniki dochodzenia dały ku temu podstawy – samodzielnie akt oskarżenia do sądu rejonowego bez pośrednictwa prokuratura i ma prawo (aczkolwiek nie ma obowiązku) wystąpić na rozprawie w charakterze oskarżyciela publicznego. Jeżeli wynik postępowania sądowego nie satysfakcjonuje strażnika, może zażądać pisemnego uzasadnienia wyroku i wnieść apelację do sądu okręgowego. Przepisy dotyczące strażników nie wprowadzają znanego innym regulacjom ograniczenia, że ich kompetencje procesowe ograniczają się do postępowania przed sądem pierwszej instancji, wobec czego strażnik po wniesieniu apelacji może uczestniczyć także w postępowaniu odwoławczym.

Należy jeszcze zwrócić uwagę na konstrukcję normatywną dopełniania się kompetencji strażników. Ponieważ strażnik leśny ma kompetencje strażnika Państwowej Straży Łowieckiej, a ten ostatni ma kompetencje strażnika leśnego, przeto nie ulega wątpliwości, że strażnik leśny może prowadzić dochodzenie, sporządzić akt oskarżenia i wystąpić w postępowaniu przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego nie tylko w sprawie o wyrąb drzewa w lesie, lecz także w sprawie o przestępstwo łowieckie, oraz odwrotnie – strażnik Państwowej Straży Łowieckiej może ścigać nie tylko przestępstwa łowieckie, lecz także przestępstwa wyrąbu drzewa w lesie stanowiącym własność Skarbu Państwa.

